

Latijn voor de brugklas

mihi nomen est:.....

Studiewijzer

I Lectio prima	Cultuur: Mythe: Daedalus en Icarus Grammatica: Lijdendvoorwerpsvorm Onderwerpsvorm Het Latijn heeft geen lidwoord!
II Lectio secunda	Cultuur: Mythe: Phaëton en de zonnewagen Grammatica: Werkwoorden e.v. en m.v. a, -e, -i, en med. stammen Het hele werkwoord (<i>de infinitivus</i>)
III Lectio tertia	Cultuur: Mythe: Odysseus Grammatica: Regelmatige persoonsuitgangen Esse Persoonlijk voornaamwoorden
IV Lectio quarta	Cultuur: Mythe: De Trojaanse oorlog Grammatica: Nominativus m.v. (onderwerpsvorm m.v.) Accusativus m.v. (lijdendvoorwerpsvorm m.v.) verbuigingsgroepen
V Lectio quinta	Cultuur: Mythe: Diana en Actaeon Grammatica: Bijvoeglijke naamwoorden
VI Lectio sexta	Cultuur: Mythe: tantalus kwelling Grammatica: vocativus en imperativus
VII Lectio septima	Cultuur: Mythe: Orpheus en Eurydice grammatica: Posse Acc + voorzetsel
VIII Lectio octava	Herhalingsles

Lectio prima

Exercitium I

Lees onderstaande zinnen en doe het volgende:

- Zet een vierkant om het onderwerp in de zin (Wie/wat + persoonsvorm?= onderwerp)
- Zet een cirkel om het lijdend voorwerp in de zin: (Wie/wat + onderwerp + persoonsvorm?= lijdend voorwerp)

1. De vrouw ziet het meisje in het atrium.
2. In het tablinum zien we een bureau.
3. Marcus zoekt vader in de tuin.
4. Waarom hadden de Romeinen een lararium?
5. De slavinnen bedienen hun meester in het triclinium.

Bekijk de volgende zinnen:

Femina **filiam** videt. *De vrouw ziet de dochter.*

Filia **feminam** videt. *De dochter ziet de vrouw.*

We ontmoeten in deze zinnen twee verschillende vormen van hetzelfde woord:

vrouw =	femina	en	feminam
dochter =	filia	en	filiam

Latijnse woorden hebben een eigen vorm voor het geval ze onderwerp en voor het geval ze lijdend voorwerp zijn. We spreken daarom voor nu even van een **onderwerpsvorm** en een **lijdend voorwerpsvorm**.

Exercitium II

De vormen **femina** en **filia** zijn beide de _____ vorm.

De vormen **feminam** en **filiam** zijn beide de _____ vorm.

De vertaling van de Latijnse woorden kun je in de woordenlijst (laatste blz. van lectio I) vinden.
De vertaling van de volgende zinnen luidt dus:

Puella feminam videt. _____

Femina patrem videt. _____

Pater avum videt. _____

Het Latijn heeft **geen lidwoord**! 'Femina' betekent dus: 1. vrouw, 2. de vrouw, 3. een vrouw.

Exercitium III

Vul het schema in. De eerste paar woorden zijn al in de voorbeelden besproken en de andere woorden worden op dezelfde manier gevormd.

Onderwerpsvorm	lijdend voorwerpsvorm
femina	feminam
avus	
pater	
mater	
hortus	
puella	
filia	

Exercitium IV

Noteer van ieder van de volgende zinnen:

-het woord in de **onderwerpsvorm**

-het woord in de **lijdend voorwerpsvorm**

-vertaal vervolgens de zin

Voorbeeld:

Mater puellam vocat.

Onderwerpsvorm = Mater **Lijdend voorwerpsvorm** = puellam

Vertaling: Moeder roept het meisje.

1. Pater avum salutat.

onderwerpsvorm = _____ lijdend voorwerpsvorm = _____

vertaling: _____

2. Mater hortum intrat.

onderwerpsvorm = _____ lijdend voorwerpsvorm = _____

vertaling: _____

3. Lucius avum in tablino non videt.

onderwerpsvorm = _____ lijdend voorwerpsvorm = _____

vertaling: _____

4. Ubi puella Marcum et Lucium quaerit?

onderwerpsvorm = _____ lijdend voorwerpsvormen! = _____

vertaling: _____

5. Avus matrem in atrio videt.

Onderwerpsvorm = _____ lijdend voorwerpsvorm = _____

vertaling: _____

6. Mater filiam rogat: 'Ubi Marcus est'?

Onderwerpsvormen! = _____ lijdend voorwerpsvorm = _____

vertaling: _____

Exercitium V

Kijk nog eens naar exercitium IV. Er zijn je vast al enkele dingen opgevallen.

1. Wat voor woord ontbreekt in zin 2 als je die vergelijkt met je eigen Nederlandse vertaling?

2. Verklaar het verschil in de vormen *Lucius* en *Lucium* in de zinnen 3 en 4.

3. Wat voor soort woord staat in het Latijn achteraan?

4. op welke letter eindigt een plaatsbepaling in het Latijn? Kijk naar regel 3 en 5!

Vertaal het verhaal!

Ecce, Lucius Claudius Flavus.

Est pater.

Pater in tablino sedet.

Pater cogitat.

Avus in cubiculo (=slaapkamer) dormit.

Avus senex est.

Senex semper diu dormit.

Mater per domum ambulat.

Mater circumspectat.

Mater filiam videt et filiam vocat.

Mater rogat:

'ubi sunt Marcus et Lucius?'

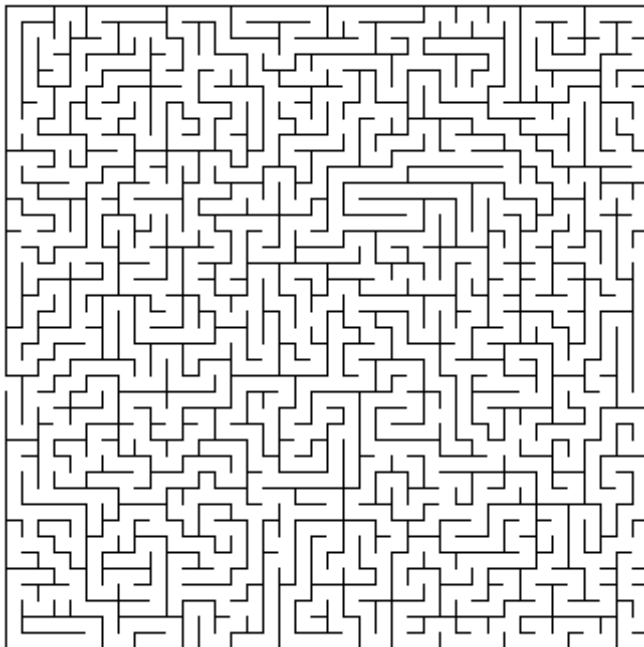
Filia nescit.

Woorden lectio prima:

ambulat	hij/zij loopt	nescit	hij/zij weet het niet
atrium	atrium	non	niet
avus	opa	pater	vader
circumspectat	hij/zij kijkt rond	per	door...heen
cogitat	hij/zij denkt	puella	meisje
diu	lang, lange tijd	quaerit	hij/zij zoekt
domus	huis	rogat	hij/zij vraagt
dormit	hij/zij slaapt	salutat	hij/zij begroet
ecce	kijk	sedēt	hij/zij zit
est	hij/zij is	semper	altijd
et	1. en; 2. ook	senex	oude man
exercitium	oefening	stat	hij/zij staat
femina	vrouw	sunt	zij zijn
filia	dochter	tablinum	werkvertrek
hortus	tuin	triclinium	eetkamer
in	in, op, bij	ubi	waar?
intrat	hij/zij gaat binnen	vidēt	hij/zij ziet
mater	moeder	vocat	hij/zij roept

Exercitium VI:

Daedalus, is de architect van het labyrint op Kreta. Hij ontwierp dit doolhof speciaal voor het monster de Minotaurus. Kun jij er uit komen?

Lectio secunda

Bekijk de volgende zinnen:

Pater matrem et filiam videt.	Vader ziet de moeder en de dochter.
Mater et filia patrem vident.	De moeder en dochter zien de vader.
De 3e persoon enkelvoud van een persoonsvorm eindigt op _____.	
De 3e persoon meervoud van een persoonsvorm eindigt op _____.	
Deze uitgangen komen te staan achter de stam van het werkwoord. Zo maak je een persoonsvorm.	
Zoek eerst het hele werkwoord op (in de woordenlijst)	= vocare (te roepen)
stap 1: je haalt –re weg. Je krijgt de stam	= voca
stap 2: voeg de uitgang –t of –nt toe	= voca-t (hij/ zij roept)
	voca-nt (zij roepen)
Let op! sedēre is een e-stam. Er staat een streepje op de e om aan te geven dat de e bij de stam van het woord hoort. De stam is dus 'sede-'. quaerere is een medeklinker stam. De stam is dus 'quaer-'. 	

Exercitium I

1) Zet onderstaande 'hele werkwoorden' in de juiste kolom.

ridēre
exspectare

audire
invenire

clamare
ludere

dicere
respondēre

a – stam	e- stam	medeklinker-stam	i- stam

2) Hoe zeg je dit in het Latijn?

- a) hij lacht
- b) zij lachen
- c) hij schreeuwt
- d) zij schreeuwen

Let op! Bij de i stammen en medeklinker stammen heb je in de volgende gevallen een **bindvocaal** nodig:

I stammen	e.v.	audi-t	De 3 ^e p. m.v. heeft dus een –u- als bindvocaal
	mv.	audi- u -nt	
Med. Stammen	ev.	dic- i -t	De 3 ^e p. e.v. heeft dus een –i- als bindvocaal
	mv.	dic- u -nt	De 3 ^e p. m.v. heeft dus een –u- als bindvocaal

3) Hoe zeg je dit in het Latijn?

- a) hij vindt
- b) zij vinden
- c) hij speelt
- d) zij spelen

Exercitium II

Lees onderstaande zinnen en noteer vervolgens:

-**de persoonsvorm**, bepaal of het e.v of m.v. is.

-**de onderwerpsvorm**

-**de lijdend voorwerpsvorm** (*Let op: DEZE ONTBREEKT SOMS*)

- Vertaal vervolgens de zin.

Voorbeeld:

Pater filiam salutat.

persoonsvorm= salutat e.v of m.v.: ev

onderwerpsvorm = pater **lijdend voorwerpsvorm** = filiam

Vertaling: Vader begroet de dochter

1. Ancilla aquam portat.

Persoonsvorm = _____ e.v. of m.v.: _____

Onderwerpsvorm = _____ lijdendvoorwerpsvorm = _____

Vertaling: _____

2. Mater et Claudia avum vocant.

Persoonsvorm = _____ e.v. of m.v.: _____

Onderwerpsvorm (2x)= _____ lijdendvoorwerpsvorm = _____

Vertaling: _____

3. Marcus et Lucius patrem quaerunt, sed eum (=hem) non inveniunt.

Persoonsvorm (2x) = _____ e.v. of m.v.: _____

Onderwerpsvorm (2x)= _____ lijdendv. (2x) = _____

Vertaling: _____

4. Marcus et Lucius in horto sedent.

Persoonsvorm = _____ e.v. of m.v.: _____

Onderwerpsvorm (2x)= _____ lijdendvoorwerpsvorm = _____

Vertaling: _____

5. Puer et puella ex triclinio discedunt.

Persoonsvorm = _____ e.v. of m.v.: _____

Onderwerpsvorm (2x)= _____ lijdendvoorwerpsvorm = _____

Vertaling: _____

6. Pater et mater dicunt: Ave, Claudia!

Persoonsvorm = _____ e.v. of m.v.: _____

Onderwerpsvorm (2x)= _____ lijdendvoorwerpsvorm = _____

Vertaling: _____

Vertaal het verhaal!

Mater servum et ancillam vocat.

Matrem audiunt et statim veniunt.

Mater rogat: 'ubi est pater'?

Ancilla respondet: Pater festinat,

sed adhuc in tablino laborat.

mater irata est et clamat: cur non statim

venit?

Nunc Marcus et Lucius matrem audiunt.

Matrem timent et ad triclinium festinant.

Marcus circumspectat et dicit: "Ubi avus est?"

'sssssst, avus adhuc dormit', mater respondet.

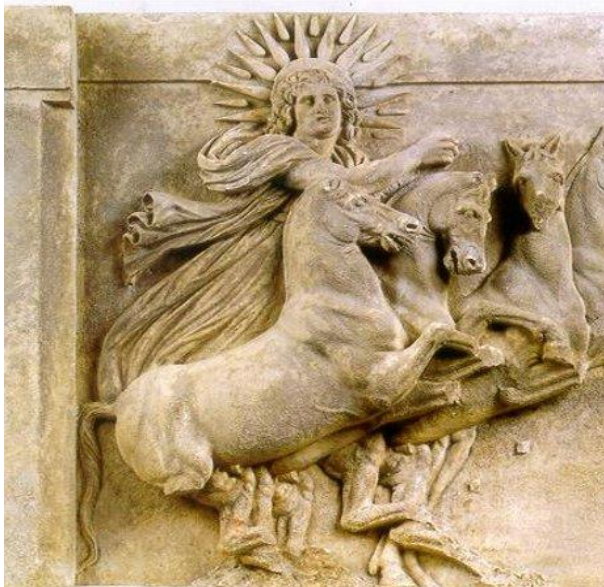
Subito pater venit et dicit: 'festina lente'*

Marcus, Lucius et mater rident.

**festina lente: betekent letterlijk 'haast je langzaam' of wel 'haastige spoed is zelden goed'. Festina lente was de lijfspreuk van Keizer Augustus.*

Woorden lectio secunda

adhuc	nog (steeds)	portare	dragen
ad	naar, bij, tot	quod	omdat
ancilla	slavin	puer	jongen
audire	horen, luisteren	respondēre	antwoorden
aqua	water	ridēre	lachen
ave	dag, gegroet	sed	maar
clamare	schreeuwen	servus	slaaf
cur	waarom	statim	meteen
dicere	zeggen	subito	plotseling
discedere	weggaan	timēre	vrezen
e/ex	uit	venire	komen
exspectare	wachten op		
festinare	zich haasten		
filius	zoon		
invenire	vinden		
irata est	zij is boos		
laborare	werken		
ludere	spelen		
nunc	nu		
parare	klaarmaken		
ponere	neerzetten		

Reliëf met afbeelding van Helios op zijn zonnewagen; tempel van Athene in Troje, 300-250 v. Chr.

Wij gebruiken nog steeds Romeinse cijfers op onze klokken!

Lectio tertia

Hieronder staat een overzicht van alle persoonsuitgangen en tevens de **vervoeging** van het onregelmatige werkwoord 'esse' ('te zijn'). De **uitgangen** komen te staan achter de **stam** van het werkwoord.

<i>1e persoon enkelvoud</i>	ik	– o	sum
<i>2e persoon enkelvoud</i>	jij	– s	es
<i>3e persoon enkelvoud</i>	hij	– t	est
<i>1e persoon meervoud</i>	wij	– mus	sumus
<i>2e persoon meervoud</i>	jullie	– tis	estis
<i>3e persoon meervoud</i>	zij	– nt	sunt
Hele werkwoord (infinitivus)		– re	esse

Exercitium I

Vertaal naar het Latijn:

zien = vidēre

Ik zie _____
jij ziet _____
hij ziet _____
wij zien _____
jullie zien _____
zij zien _____

bang zijn, vrezen = timēre

Ik ben bang _____
jij bent bang _____
hij is bang _____
wij zijn bang _____
jullie zijn bang _____
zij zijn bang _____

vidēre en timēre noemen we: stammen
ambulare en stare noemen we: stammen

Let op: Bij de 1^e persoon e.v. van de a-stammen smelt de a samen met de o. Dus voca-o wordt voco!

wandelen = ambulare

Ik wandel _____
jij wandelt _____
hij wandelt _____
wij wandelen _____
jullie wandelen _____
zij wandelen _____

stare = staan

ik sta _____
jij staat _____
hij staat _____
wij staan _____
jullie staan _____
zij staan _____

Bij een i-stam en een medeklinkerstam heb je soms een **bindvocaal** nodig.
Weet je nog?

Horen, luisteren naar = audire

Hij hoort = _____

zij horen = _____

De 3^e p. m.v. heeft dus een ... als bindvocaal

Zeggen = dicere

hij zegt = _____

De 3^e p. e.v. heeft dus een ... als bindvocaal

zij zeggen = _____

De 3^e p. m.v. heeft dus een ... als bindvocaal

Onthoud: de medeklinkerstam gebruikt altijd een i als bindvocaal behalve in de 3^e persoon meervoud, dan gebruikt ze een u als bindvocaal.

De i-stam gebruikt alleen in de 3^e persoon meervoud een bindvocaal, namelijk een -u-.

Exercitium II

Vertaal naar het Latijn:

Rennen = currere

ik ren _____

Jij rent _____

hij rent _____

wij rennen _____

jullie rennen _____

zij rennen _____

weten = scire

Ik weet _____

jij weet _____

hij weet _____

wij weten _____

jullie weten _____

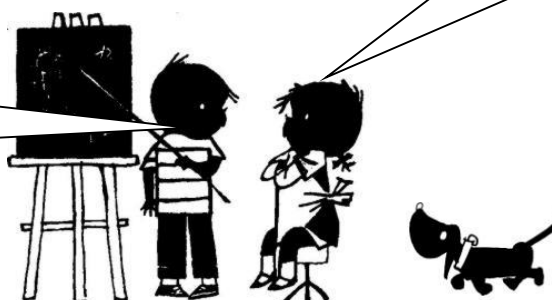
zij weten _____

Persoonlijke voornaamwoorden worden in het Latijn alleen gebruikt, als de schrijver of spreker er de nadruk op wil leggen.

	Onderwerpsvorm	Lijdendvoorwerpsvorm
1e persoon e.v.	ego (ik)	me (me, mij)
2e persoon	tu (jij)	te (je, jou)
3e persoon	-	-
1e persoon m.v.	nos (wij)	nos (ons)
2e persoon	vos (jullie)	vos (jullie)
3e persoon	-	-

Quod **tu**
grammaticus es.
Ego taceo et ego te

Ego vos doceo.
Quod **Ego**
grammaticus sum.

Vertaal het verhaal SAMEN!!! (1 vertaling per groepje inleveren op apart vel)

Let op:

-het werkwoord is onderstreept

-Het onderwerp van de zin is dikgedrukt.

-Het lijdend voorwerp is schuin gedrukt.

Marcia et Claudia in via ambulant, quod *stolam novam* (*stola = jurk*) quaerunt.

Femina et filia *tabernam novam* vident.

Mercator ante tabernam stat.

Marcia et Claudia consistunt. “Quid quaeritis?” **Mercator** rogat.

“Ave, **mercator**, habes mihi (voor mij) *stolam novam*?” **Marcia** rogat.

“itavero, quid vos delectat?”, **mercator** rogat. Surgit. Et circumspectat.

Et *stolam bonam* capit. **Mercator** *stolam* laudat.

Sed **Claudia** dicit:

“**ego** libenter *aliam stolam* habeo, quod haec (=deze) stola non *me* delectat”.

Mercator iterum et iterum *stolam novam* capit.

Sed *Claudiam* non delectant.

Tandem **mater** dicit: “**Ego** non *stolam aliam* emo.

Nos aut *hanc* (=deze) *stolam* aut *nullam* (geen enkele) *stolam* emimus.”

Claudia tacet. et **mater** *stolam* emit.

Exercitium III

Voorbeeld: mercator in tabernam laborat.

Persoonsvorm= laborat

Persoon: 3

e.v. of m.v.: ev

Vertaling: De koopman werkt in de winkel

1. Grammaticus rogat: "cur contenditis ad scholam (schola = school)?"

Persoonsvorm = _____ Persoon: _____ e.v. of m.v.: _____

Persoonsvorm = _____ Persoon: _____ e.v. of m.v.: _____

Vertaling: _____

2. Ibi est pater. Consistit ad domum.

Persoonsvorm = _____ Persoon: _____ e.v. of m.v.: _____

Persoonsvorm = _____ Persoon: _____ e.v. of m.v.: _____

Vertaling: _____

3. "non scitis cur timetis?"

Persoonsvorm = _____ Persoon: _____ e.v. of m.v.: _____

Persoonsvorm = _____ Persoon: _____ e.v. of m.v.: _____

Vertaling: _____

4. *Cogito, ergo (=dus) sum.

Persoonsvorm = _____ Persoon: _____ e.v. of m.v.: _____

Persoonsvorm = _____ Persoon: _____ e.v. of m.v.: _____

Vertaling: _____

***Cogito ergo sum** is een bekende uitspraak van de filosoof René Descartes. Er is maar één ding dat je echt zeker kan weten: ik denk dus ik besta. Alle andere dingen zijn te betwijfelen.

Woorden lectio tertia

ante	voor	surgere	opstaan
aut	of	taberna	winkel
capere	pakken	tandem	ten slotte
contendere ad	gaan naar	tu	jij
consistere	gaan/blijven staan	quid	wat
currere	rennen	quoque	ook
delectare	bevallen	tacēre	zwijgen
ego	ik	via	straat, weg
emere	kopen	vos	jullie
esse	zijn		
habēre	hebben		
grammaticus	leraar		
ibi	daar		
itavero	jazeker		
iterum	weer, opnieuw		
laudare	prijzen		
libenter	graag		
mercator	koopman		
nos	wij		
scire	weten		
alius, alia, aliud	andere		
bonus, -a, -um	goede		
novus, -a, -um	nieuwe		

Lectio quarta

Bij zelfstandige naamwoorden kun je in het Latijn ook spreken van een **stam**. Achter de stam komt een **uitgang** die aangeeft welke **functie** het woord heeft in de zin. De twee functies in de zin die we al in lectio prima hebben geleerd zijn 'onderwerp' en 'lijdendvoorwerp'. In deze les bespreken we 3 verschillende groepen.

- groep 1 : woorden die eindigen op **-a**
- groep 2 : woorden die eindigen op **-us, -um**
- groep 3 : **andere** woorden

De zelfstandige naamwoorden van groep 3 hebben in de woordenlijst het meervoud achter zich, zoals *pater*, *patr-es*. Dat meervoud hebben we nodig om de stam te kennen : de stam van *pater*, *patr-es* is *patr-*.

Enkelvoud	Groep 1	Groep 2	Groep 2	Groep 3
Nominativus <i>onderwerpsvorm</i>	Puell a	Serv us	Exerciti um	Pater
Accusativus <i>lijdendvoorwerpsvorm</i>	Puell am	Serv um	Exerciti um	Patr em

Meervoud	Groep 1	Groep 2	Groep 2	Groep 3
Nominativus	Puell ae	Serv i	Exerciti a	Patr es
Accusativus	Puell as	Serv os	Exerciti a	Patr es

Exercitium I

Vul de stippellijntjes in en herhaal zo de vormen die je tot nu toe hebt geleerd.

Enkelvoud	Groep 1	Groep 2	Groep 2	Groep 3
Nominativus	Fili a	Grammatic us	urbs
Accusativus	Triclini um

Meervoud	Groep 1	Groep 2	Groep 2	Groep 3
Nominativus	Urb es
Accusativus

	Groep 2
Nom.e.v.	Puer
Acc. e.v.	Puer um
Nom. m.v.
Acc. m.v.

The Judgment of Paris

*Let op: het woord 'puer' hoort ook bij groep 2, ook al eindigt het in de nominativus e.v. op -er. Vul de ontbrekende vormen in!

Exercitium II

Zet een kring om de juiste vorm van het zelfstandig naamwoord en streep de verkeerde door. **Leg uit** waarom je voor deze vorm hebt gekozen.

1. **Grammaticus/ Grammatici** discipulos docent.

2. **Exercitium/ exercitia** paratum non est.

3. Quomodo taciti **millites/miles** urbem oppugnant?

4. **Discipulos/ Discipuli** tardi fabulam bonam narrant.

Exercitium III

Vertaal onderstaand verhaal en beantwoord daarna de vragen.

Let op:

-het werkwoord is onderstreept

-Het onderwerp van de zin is dikgedrukt.

-Het lijdend voorwerp is schuin gedrukt.

Slimme soldaten in Troje

1. **Nox** est. **Graeci** ex equo descendunt. **Troiani** in urbe dormiunt.

2. **Feminae** et **puellae** dormiunt. **Senes** et **pueri** quoque dormiunt.

3. **Milites** *murum* custodiunt. Et circumspectant.

4. Sed *Graecos* non vident. Quod **nox** est.

5. *Graecos* non audiunt. Quod **Graeci** taciti sunt. **Graeci** *murum* ascendunt.

6. Subito **miles Troianus** *militem Graecum* in muro videt.

7. **Troianus** valde territus (=geschrokken) est.

8. Nunc quoque *multos alios (vele andere)* *Graecos* videt.

9. 'Ubi est **Aeneas** (*Aeneas = een Trojaanse held*)?', clamat.

10. Ecce, **Aeneas** per viam currit. Et *alios milites Troianos* vocat.

11. **Milites Troiani** parati non sunt. Quod *Graecos* non exspectant.

12. Et **Graeci** *Troianos* vincunt.

Vragen:

1. In r. 4 lees je: 'Sed *Graecos* non *vident*'. Waarom zien de Trojanen de Grieken niet aankomen? Citeer de Latijnse zin waarin het antwoord staat.

2. In r. 5 lees je: *Graecos* non *audiunt*'. Citeer de Latijnse zin waarin staat waarom ze (= de Trojanen) de Grieken niet horen.

3. Waarom is de Trojaan in r. 7 erg geschrokken?

4. Welke twee werkwoorden geven aan wat Aeneas doet?

Exercitium IV

-Onderstreep het werkwoord

-Zet om de 'nominativus' in de zin: (Let op! Het onderwerp kan ook in het w.w. besloten zijn)

-Zet om de accusativus in de zin:

-Vertaal de zin.

1. Grammaticus pueros docet.

2. urbem milites oppugnant.

3. fabulas narras?

4. cur urbem custoditis?

Woorden lectio quarta

ardēre	in brand staan	littera	letter
ascendere	beklimmen	miles, milites	soldaat
bene <i>bw</i>	goed	murus	muur
custodire	bewaken	narrare	vertellen
descendere	af dalen	nox, noctes	nacht
discere	leren	oppugnare	belegeren
discipulus	leerling	paratus, -a, -um	klaar, gereed, bereid
docēre	onderwijzen	quomodo <i>bw</i>	hoe
equus	paard	scribere	schrijven
fabula	verhaal	tardus, -a, -um	te laat
Graecus, -a, -um	Grieks	tacitus, -a, -um	stil, zwijgend
grammaticus	leraar	urbs, urbes	stad
homo, homines	mens, man	valde <i>bw</i>	zeer
ita <i>bw</i>	zo	vincere	overwinnen
lingua	taal		

Lectio quinta

Een bijvoeglijk naamwoord is een woord dat een eigenschap van een mens/dier/of ding beschrijft. In het Nederlands werkt dat als volgt:

het mooie meisje. Of in het meervoud: de mooie meisjes.

In het Latijn moet het bijvoeglijk naamwoord met een zelfstandig naamwoord overeenkomen wat betreft:

- geslacht** *mannelijk, vrouwelijk of onzijdig*
- getal** *enkelvoud of meervoud*
- naamval** *nominativus of accusativus*

De bijvoeglijke naamwoorden die je gaat leren worden allen verbogen op dezelfde manier als 'bonus, a, um' (op deze manier staan bijvoeglijke naamwoorden in de woordenlijst).

Enkelvoud	Verbuigings-Groep 1 vrouwelijk	Verbuigings-Groep 2 mannelijk	Verbuigings-Groep 2 onzijdig	Verbuigings-Groep 3
<i>nominativus</i>	Bon a	Bon us	Bon um	X
<i>accusativus</i>	Bon am	Bon um	Bon um	X
Meervoud	Verbuigings-groep 1 vrouwelijk	Verbuigings-groep 2 mannelijk	Verbuigings-groep 2 onzijdig	
<i>nominativus</i>	Bon ae	Bon i	Bon a	X
<i>accusativus</i>	Bon as	Bon os	Bon a	x

Exercitium I

Maak een woordgroep van het zn en het bvnw. Zet het bvnw in de vorm die past bij het zelfstandig naamwoord. Geef vervolgens naamval, getal en geslacht.

Bijvoorbeeld:

Filiae.....(iratus, -a, -um) wordt: filiae iratae Nominativus, meervoud, vrouwelijk

1. puella.....(iratus, -a, -um)	wordt: _____	_____
2. servos.....(optimus, -a, -um)	wordt: _____	_____
3. ancillam... (laetus, -a, -um)	wordt: _____	_____
4. mercator...(contentus, -a, -um)	wordt: _____	_____
5. atrium.....(magnus, -a, -um)	wordt: _____	_____

Exercitium II

Welke bijvoeglijk naamwoord van de drie opties past bij het zelfstandig naamwoord?
Schrijf de gevonden combinatie op.

1. mercatorem	(alium	optimos	iratus)
2. grammaticum	(laeti	multos	iratum)
3. homo	(parvus	parati	optimum)
4. feminae	(alia	contentae	multas)
5. muros	(pulcher	parvi	magnos)
6. taberna	(nova	alii	contentos)
7. matres	(alias	pulchra	multi)
8. toga	(multae	latus	nova)

Slavinnen doen het haar van hun meesteres.

Slaven zorgen voor een lekkere maaltijd. Je kunt zien dat dit een slaaf is omdat hij een korte tunica draagt en geen toga.

Vertaal het verhaal!

Romani multos servos habent. **Servi** parere debent.

Si parent, **dominus** servos laudat. Si non parent, punit (=strafte hij).

Ideo **servi** parent; *dominos* enim timent.

Pater dominus est et servos habet. **Pater** *amicos* exspectat.

Pater servos vocat: 'Pueri, *cenam* parare debetis.'

Multos Amicos exspecto et **cena** *amicos* delectare debet'.

Servi parent et *cenam* parant.

Amici vident et laudant *optimam cenam*, sed et servos.

'Ubi sunt servi?' **Amici** rogant. **Pater** *pueros* vocat.

Servi timidi intrant et rogant: '**Quid** est?'

Amici exclamant: 'laudamus *bonam cenam*, pueri'. **Servi** rident.

Woorden lectio quinta

amicus	vriend	parēre	gehoorzamen
cena	maaltijd	parvus, -a, -um	klein
contentus, -a, -um	tevreden	pulcher, pulchra, pulchrum	mooi
debēre	moeten	Romanus, -a, -um	Romeins
dominus	meester	saepe	vaak
enim	want, immers	senator, senatores	senator
exclamare	uitroepen	si	als, indien
ideo	daarom	timidus, -a, -um	bang
magnus, -a, -um	groot		
multus, -a, -um	veel		
optimus, -a, -um	beste, zeer goed		

Lectio sexta

Exercitium I:

1. Wat is het verschil in gebruik van het werkwoord 'geven' tussen zin a en b?
 - a. Tantalus **geeft** Nectar en Ambrozijn aan de goden.
 - b. 'Tantalus, **geef** mij nog meer nectar', zegt Jupiter.

.....

Zet de werkwoorden die tussen haakjes staan in de gebiedende wijs (dus in het Nederlands).

2. (denken) eerst na voor je begint!
3. (lopen) nou toch eens door!
4. (lezen) eens wat voor!
5. Kijk nog naar je eigen antwoorden bij zin 2, 3 en 4. Hoe maak je in het Nederlands de gebiedende wijs?

.....

De gebiedende wijs (*of wel imperativus in het Latijn*) is de werkwoordsvorm die je gebruikt voor een opdracht of een verzoek. In het Latijn zie je verschil tussen een opdracht aan één persoon en aan meer personen:

Veni, serve! *enkelvoud, dus de gebiedende wijs is gelijk aan de stam
Venite, servi! *meervoud, dus de gebiedende wijs is gelijk aan de stam + te

Gebiedende wijs		ev	mv
a-stammen	vocare	voca	vocate
e-stammen	vidēre	vide	videte
i-stammen	audire	audi	audite
med.- stammen	currere	curre	currite

Exercitium II

Kijk naar bovenstaand overzicht en formuleer zelf de regels van de gebiedende wijs.

De gebiedende wijs enkelvoud van de **-a, -e, en i-stammen** maak je met:
de van het werkwoord.

De gebiedende wijs enkelvoud van de **medeklinker stammen** maak je met:
de van het werkwoord + een

De gebiedende wijs meervoud van de **-a, -e, en -i stammen** maak je met:
de van het werkwoord +

De gebiedende wijs meervoud van de **medeklinker stammen** maak je met:
de van het werkwoord + ... +

De aanspreekvorm in het Latijn (=vocativus)

Een 'aanspreekvorm' gebruik je als je iemand aan wil spreken.

De aanspreek vorm is in het meervoud gelijk aan de nominativus meervoud.
De aanspreek vorm is in het enkelvoud gelijk aan de nominativus enkelvoud,
behalve bij: woorden op – us en – ius.

in plaats van de – us staat er dan een – e: 'Marcus' wordt 'Marce'

in plaats van de – ius staat er dan een – i: 'Lucius' wordt 'Luci'

Exercitium III

Even herhalen. Zet alle vormen die je nu kent in het schema.

Enkelvoud	Verbuigingsgroep 1	Verbuigingsgroep 2	Verbuigingsgroep 3
<i>Nominativus</i>	filia	amicus	mercator
<i>Accusativus</i>			
<i>Vocativus</i>			
Meervoud	Verbuigingsgroep 1	Verbuigingsgroep 2	Verbuigingsgroep 3
<i>Nominativus</i>			mercatores
<i>Accusativus</i>			
<i>Vocativus</i>			

Exercitium IV/ Verhaal

De letterdief is aan de gang geweest. Kun jij de gestolen letters van de eerste 5 regels van het verhaal weer op de juiste plaats terug zetten? Vertaal vervolgens het verhaal.

De gestolen letters zijn:

e i s a m a m u i o t n t n t

1. Marcia e_ Lucius Claudius Flavus conviva_ exspecta_ _ .

2. Marcia in atrio est. Serv_s et ancill_s vocat:

3. 'Afra, Ven_ .Phocis et Delia venit_ ' Ancilla_ celeriter atrium intr_nt.

4. Marcia_ circumsistunt et dominam audiu_ _ .

5. Marcia i_bet: 'Afra, v_num eme. Phocis, cibum (cibus = eten) coque!'

6. Delia, triclinium orna. Quid vos iubeo? Afra, Phocis, Delia dicite'.

7. Afra respondet: 'me iubes vinum emere'.

8. Phocis repetit: 'me iubes cibum (cibus=eten) coquere.'

9. Delia dicit: 'Triclinium ornare me iubes.' Ancillae celeriter ex atrio discedunt.

Exercitium V

Hoe zeg je in het Latijn:

1. Marcus, blijf staan. _____
2. Houd op, Lucius. _____
3. zwijg en luister (enkelvoud) _____
4. Wacht op de gast (meervoud) _____

Exercitium VI

Geef naamval, getal en geslacht van onderstaande woordgroep. Zet het vervolgens om naar het meervoud en vertaal de woordgroep in het meervoud.

1. Conviva bona _____
2. Ianuam parvam _____
3. Vinum multum _____
4. sermo optimus _____

Woorden lectio sexta

advenire	aankomen	omnes <i>mv</i>	allen, alle (mensen)
celeriter <i>bw</i>	snel	ornare	versieren
circumsistere	rondom gaan staan	post	na
conviva	gast	prope	(dicht) bij
coquere	koken	repetere	herhalen
cupere	verlangen	sermo, sermones	gesprek
desinere	ophouden	vinum	wijn
ianua	deur		
iubēre	bevelen		

Lectio septima

Nominativus =			
Accusativus			
		in combinatie met een voorzetsel		
vocativus			
De onregelmatige werkwoorden		Regelmatige werkwoorden	gebiedende wijs	
	'zijn'	'kunnen'		
1 ^e persoon	possum	-0	
2 ^e persoon	potes	-..	e.v. = stam van het ww.
3 ^e persoon	potest	-...	bijv. voca!
1 ^e persoon	possumus	-....	
2 ^e persoon	potestis	-....	m.v = stam van het ww + te
3 ^e persoon	possunt	-...	bijv. vocate!

Enkelvoud	Groep 1 vrouwelijk	Groep 2 mannelijk	Groep 2 onzijdig	Groep 3 man./vr.
<i>nominativus</i> (onderwerpsvorm)	puella	pater
<i>accusativus</i> (lijdendvoorwerpsvorm)	servum	exercitium
<i>Vocativus</i>	X
Meervoud				
<i>nominativus</i> (onderwerpsvorm)
<i>accusativus</i> (lijdendvoorwerpsvorm)	exercitia
<i>Vocativus</i>	X

Enkelvoud	Groep 1 vrouwelijk	Groep 2 mannelijk	Groep 2 onzijdig
<i>nominativus</i>	bona	bonus	bonum
<i>accusativus</i>	bonam	bonum	bonum
Meervoud			
<i>nominativus</i>	bonae	boni	bona
<i>accusativus</i>	bonas	bonos	bona

Exercitium I

- A) Vul bij de stippellijn de naamval in. Dus: de of de of de
- B) Vul bij de streep de vorm van het werkwoord in. Dus: 1e, 2e, 3e p. e.v. of m.v.
of gebiedende wijs e.v. of m.v.

C) Vertaal vervolgens de zin

1. **Pueri** prope **ianuam** **consistunt**.

.....

2. **Canis** quoque ad **ianuam** **accedit**.

.....

3. Ecce! **Metellus** **advenit**.

.....

4. **Pueros** **Metellus** **salutat**.

.....

5. **Domum** autem non **intrat**, quod **canem** **timet**.

.....

6. **Canis** me **terret**, **dicit**.

.....

7. **Pater** **pueros** **iubet** **canem** in **hortum** ducere.

.....

8. Sed frustra.

9. **canem** in **hortum** ducere non **possunt**, quod **canis** celeriter ex domo **discedit**.

.....

10. Nunc **Metellus** **domum** intrare **potest**.

.....

11. **Pueri** autem **canem** capere **cupiunt**.

.....

12. 'Age (=vooruit), **Luci, veni, Marce,**' pater exclamat.

13. 'Cena parata est!'

Exercitium II

Kun jij het vervolg in het Latijn afmaken. Vertaal de Nederlandse zinnen naar het Latijn.

14.....Maar de jongens kunnen vader niet horen.

15. Vader, Metellus en Moeder zijn in het triclinium.

16. De maaltijd bevalt allen zeer.

17. Ze drinken (=bibunt) wijn en ze hebben een gesprek.

18. Na het eten komen de jongens eindelijk thuis (domi).

19. 'Waarom zijn jullie zo (=tam) laat, jongens ?' vraagt moeder.

Woorden lectio septima

accedere ad	gaan naar	posse	kunnen
autem	echter, maar	tam	zo
bibere	drinken	terrere	bang maken
canis, canes	hond		
ducere	leiden, brengen		
frustra	tevergeefs		
in + acc	naar, tot bij		

Alfabetische woordenlijst

1. accedere ad	gaan naar	46. discipulus	leerling
2. ad	naar, bij, tot	47. diu	lang, lange tijd
3. adhuc	nog (steeds)	48. docēre	onderwijzen
4. advenire	aankomen	49. dominus	meester
5. alius, alia, aliud	andere	50. domus	huis
6. ambulat	hij/zij loopt	51. dormit	hij/zij slaapt
7. amicus	vriend	52. ducere	leiden, brengen
8. ancilla	slavin	53. e/ex	uit
9. ante	voor	54. ecce	kijk
10. aqua	water	55. ego	ik
11. ardēre	in brand staan	56. emere	kopen
12. ascendere	beklimmen	57. enim	want, immers
13. atrium	atrium	58. equus	paard
14. audire	horen, luisteren	59. esse	zijn
15. aut	of	60. est	hij/zij is
16. autem	echter, maar	61. et	1. en; 2. Ook
17. ave	dag, gegroet	62. exclamare	uitroepen
18. avus	opa	63. exercitium	oefening
19. bene <i>bw</i>	goed	64. exspectare	wachten op
20. bibere	drinken	65. fabula	verhaal
21. bonus, -a, -um	goede	66. femina	vrouw
22. canis, canes	hond	67. festinare	zich haasten
23. capere	pakken	68. filia	dochter
24. celeriter <i>bw</i>	snel	69. filius	zoon
25. cena	maaltijd	70. frustra	tevergeefs
26. circumsistere	rondom gaan staan	71. Graecus, -a, -um	Grieks
27. circumspectat	hij/zij kijkt	72. grammaticus	leraar
28. clamare	schreeuwen	73. habēre	hebben
29. cogitat	hij/zij denkt	74. homo, homines	mens, man
30. consistere	gaan staan	75. hortus	tuin
31. contendere ad	gaan naar	76. ianua	deur
32. contentus, -a, -um	tevreden	77. ibi	daar
33. conviva	gast	78. ideo	daarom
34. coquere	koken	79. in + acc	naar, tot bij
35. cupere	verlangen	80. in	in, op, bij
36. cur	waarom	81. intrat	hij/zij gaat binnen
37. currere	rennen	82. invenire	vinden
38. custodire	bewaken	83. irata est	zij is boos
39. debēre	moeten	84. ita <i>bw</i>	zo
40. delectare	bevallen	85. itavero	jazeker
41. descendere	af dalen	86. iterum	weer, opnieuw
42. desinere	ophouden	87. iubēre	bevelen
43. dicere	zeggen	88. laborare	werken
44. discedere	weggaan	89. laudare	prijzen
45. discere	leren	90. libenter	graag

91. lingua	taal	133. rogat	hij/zij vraagt rond
92. littera	letter	134. Romanus, -a, -um	Romeins
93. ludere	spelen	135. saepe	vaak
94. magnus, -a, -um	groot	136. salutat	hij/zij begroet
95. mater	moeder	137. scire	weten
96. mercator	koopman	138. scribere	schrijven
97. miles, milites	soldaat	139. sed	maar
98. multus, a, um	veel	140. sedēt	hij/zij zit
99. murus	muur	141. semper	altijd
100. narrare	vertellen	142. senator, senatores	senator
101. nescit	hij/zij weet het niet	143. senex	oude man
102. non	niet	144. sermo, sermones	gesprek
103. nos	wij	145. servus	slaaf
104. novus, -a, -um	nieuwe	146. si	als
105. nox, noctes	nacht	147. stat	hij/zij staat
106. nunc	nu	148. statim	meteen
107. omnes <i>mv</i>	allen, alle	149. subito	plotseling
108. oppugnare	belegeren	150. sunt	zij zijn
109. optimus, -a, -um	beste	151. surgere	opstaan
110. ornare	versieren	152. taberna	winkel
111. parare	klaarmaken	153. tablinum	werkvertrek
112. paratus	klaar, gereed	154. tacēre	zwijgen
113. parēre	gehoorzamen	155. tacitus, -a, -um	stil, zwijgend
114. parvus, -a, -um	klein	156. tam	zo
115. pater	vader	157. tandem	ten slotte
116. per	door...heen	158. tardus, -a, -um	laat, te laat
117. ponere	neerzetten	159. terrēre	bang maken
118. portare	dragen	160. timēre	vrezen
119. posse	kunnen	161. timidus, -a, -um	bang
120. post	na	162. triclinium	eetkamer
121. prope	(dicht) bij	163. tu	jij
122. puella	meisje	164. ubi	waar?
123. puer	jongen	165. urbs, urbes	stad
124. pulcher, pulchra, pulchrum	mooi	166. valde <i>bw</i>	zeer
125. quaerit	hij/zij zoekt	167. venire	komen
126. quid	wat	168. via	straat, weg
127. quod	omdat	169. vidēt	hij/zij ziet
128. quomodo <i>bw</i>	hoe	170. vincere	overwinnen
129. quoque	ook	171. vinum	wijn
130. repetere	herhalen	172. vocat	hij/zij roept
131. respondēre	antwoorden	173. vos	jullie
132. ridēre	lachen		